Dokument zanonimizowany za pomocą UG DLP Anonimizator, 2026-11-23 09:08:37

Poznań, 6 września 2026

Krzysztof Podemski
dr hab., em. prof. UAM Poznań,
Wydział Socjologii UAM
[redacted]

Recenzja
dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej dr Grzegorza Piotrowskiego
w postępowaniu habilitacyjnym

Wprowadzenie

Recenzja opracowana na podstawie przygotowanej dokumentacji, obejmującej wszystkie wymagane ustaleniami ustawowymi elementy, tzn.:

1. Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych
2. Wykaz osiągnięć naukowych, aktywności naukowej oraz współpracy z otoczeniem
3. Cykl przedstawionych przez Habilitanta 8 artykułów powiązanych tematycznie pod tytułem „Badanie dynamiki radykalnych ruchów społecznych i ich relacji z otoczeniem zewnętrznym”

Ocena aktywności naukowej

Dr Grzegorz Piotrowski jest osobą niezwykle aktywną naukowo. Po obronie w 2011 roku doktoratu w Europejskim Instytucie Uniwersyteckim we Florencji pod kierunkiem wybitnej badaczki ruchów społecznych prof. Donatelli della Porta prowadził bogatą działalność naukową w skali międzynarodowej. Habilitant w okresie podoktorskim:

1. W latach 2018-24 był redaktorem lub współredaktorem 7 monografii (6 wydanych przez Europejskie Centrum Solidarności, 1 przez Routledge).
2. W latach 2012-25 wystąpił 45 razy na konferencjach lub z wykładami, w większości zagranicą (Macedonia, Maroko, Niemcy, Wielka Brytania, Australia, USA, Czechy, Szwecja, Brazylia, Kanada, Austria, Włochy, Belgia, Japonia, Holandia), w tym na XVII, XIX i XX Kongresach ISA (Yokohama, Toronto, Melbourne).

Dokument zanonimizowany za pomocą UG DLP Anonimizator, 2026-11-05 10:00:31

3. W latach 2014-2025 organizował lub współorganizował 15 konferencji naukowych w kraju (głównie w ECS) i zagranicą (Wielka Brytania, Niemcy, Węgry, Szwecja).
4. W latach 2011-25 uczestniczył w realizacji 8 projektów badawczych (w tym trzykrotnie jako kierownik/główny badacz/krajowy koordynator) krajowych lub zagranicznych (Niemcy, Szwecja, Włochy), w tym także projektu Horyzont Europa i NCN.
5. W latach 2011-23 odbył 7 staży badawczych, w tym 6 zagranicznych (Wielka Brytania, Włochy, Francja, Szwecja, Węgry).
6. Jest członkiem 6 towarzystw naukowych, w tym 5 zagranicznych (w tym członkiem zarządu RC47 ISA).
7. Jest redaktorem naczelnym periodyku „Central Europe" (wyd. Taylor and Francis), członkiem rady redakcyjnej czasopisma „Intersections. East European Journal of Society and Politics". W 2023 roku był współredaktorem gościnnym specjalnego wydania czasopisma Contradictions / Kontradikce oraz specjalnego wydania czasopisma Participazione e Conflicto.
8. W latach 2013-25 recenzował lub współrecenzował 28 artykułów/rozdziałów w czasopismach krajowych (m.in. dla „Studiów Socjologicznych", „Polish Sociological Review", „Teorii Polityki" , „Przeglądu Socjologii Jakościowej', i „Praktyki Teoretycznej") i zagranicznych (m.in. dla „Partizipatione e conflicto", „Contradictions", „Czech Journal of Political Sciences".
9. Jest recenzentem aplikacji Fulbright Fellowship oraz Grantova Agentura Ceskej Republiki.
10. Był w 2022 roku ekspertem ds. ruchów społecznych w Europie Środkowej dla Influence SG i Allianz Kulturstiftung.
11. Indeks Hirscha Habilitanta to wg Google Scholar 13 (637 cytowań), wg Scopus (163 cytowań).
12. Prowadził zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Gdańskim dla studentów socjologii, historii i amerykanistyki.
13. Był organizatorem i wykładowcą szkoły letniej (Young People's Network na Uniwersytecie Gdańskim) i szkoły jesiennej (Bundeszecentrale fur Politische Bildung).

14. Popularyzował w latach 2012-23 wiedzę socjologiczną o ruchach społecznych i demokracji w ECS, a także w publikacjach takich jak katalogi wystaw i czasopisma (Antipode, Brand, Przekrój, Miasta, Visegrad Insight).

Ocena przedstawionego cyklu 8 artykułów powiązanych tematycznie pod tytułem „Badanie dynamiki radykalnych ruchów społecznych i ich relacji z otoczeniem zewnętrznym".

Dr Grzegorz Piotrowski jako podstawę swojej habilitacji wskazał osiem artykułów powiązanych tematycznie. Wszystkie one zostały opublikowane w języku angielskim w latach 2015-2024. W 5 przypadkach dr Piotrowski jest współautorem (deklarowany i udokumentowany wkład Habilitanta to co najmniej 60%), w 3 jedynym autorem. Teksty liczą sobie od 4 do 30 stron, łącznie 136 stron licząc z załączonymi bibliografiami.

Ocena tak skonstruowanego dorobku nie jest łatwa. W przeciwieństwie do dorobku „linearnego" (monografia ze wstępem, kolejnymi rozdziałami i zakończeniem) do czego byłem przyzwyczajony i z racji pokoleniowych jestem nadal przywiązany, ma on charakter „patchworkowy". Krótkie teksty dotyczą bez wątpienia podobnej tematyki, są ze sobą tematycznie, problemowo, teoretycznie i metodologiczne powiązane, pewne treści w nich się powtarzają, niektóre występują tylko w jednym z nich, niektóre są autorstwa samego Habilitanta, inne pisane wspólnie. Przede wszystkim jednak wszystkie są zwięzłe (bo takie są rygory pisania artykułów), co w znaczący sposób ogranicza wykorzystanie możliwości intelektualnych Autora, jego wiedzy i doświadczenia badawczego oraz utrudnia mu bardziej szczegółowe analizy, a przede wszystkim nie daje mu szans na syntezę badań, którym poświęcił, jak widać, kilkanaście lat życia.

Ta trudność oceny „patchworkowego" i w związku z tym - z powodów „niezawinionych" przez Habilitanta, bo wymuszonych obecną polityką naukową - pozbawionego syntezy dorobku skłania mnie do wstępnego omówienia poszczególnych tekstów.

Omówię je w kolejności wskazanej przez Habilitanta.

1. *Troubles with the (troubled) past. Anarchists in Poland after 1989* w: Radical Left Movements in Europe, Routledge, 2017, 18 stron.

Kluczowe pytanie badawcze, które zadaje tu autor to pytanie dlaczego współczesny polski ruch anarchistyczny nie deklaruje się jako „lewicowy" i nie nawiązuje do tradycji anarchizmu jako ruchu robotniczego. Za ramy teoretyczne przyjmuje w tym artykule (i w

większości pozostałych) koncepcję „politycznych oraz dyskursywnych struktur" określających możliwości działania konkretnych ruchów społecznych. „Możliwości polityczne" to stopień otwartości systemu politycznego oraz istnienie lub brak potencjalnych sojuszników. „Możliwości dyskursywne" to z kolei problem, na ile kontekst kulturowy sprzyja lub wprost przeciwnie rozwojowi i ekspresji danego ruchu społecznego. Empiryczną podstawą artykułu są pogłębione wywiady przeprowadzone w latach 2012-2014 z aktywistami w 6 największych miastach Polski oraz w Kostrzyniu. (16 indywidualnych, 2 grupowe) oraz teksty w anarchistycznych publikacjach (ziny, biuletyny itp.). Autor rozpoczyna swoją analizę od krótkiej historii polskiego anarchizmu (od podlaskiej „Walk" z 1903 do działającego od 1936 roku Związku Syndykalistów Polskich). Odrodzenie grup anarchistycznych w Polsce nie nastąpiło jak w krajach zachodnich w 1968 roku, lecz dopiero w latach 80.tych, w stanie wojennym. Najbardziej znaną z nich był Ruch Społeczeństwa Alternatywnego (RSA). Anarchizm lat 80.tych miał w znacznej mierze charakter subkulturowy, związany z punkrockiem. Dalszy rozwój ruchów anarchistycznych nastąpił w Polsce w początkach XXI wieku. Nadal miał charakter niszowy (nie więcej niż 2 tys. uczestników). Jak zauważa Autor, w Polsce, podobnie jak i w innych krajach postkomunistycznych, które przechodziły transformację ustrojową odwołującą się do wzorów neoliberalnych szeroko rozumiana lewica nie cieszyła się – poza wyjątkowymi okresami – szczególnym poparciem, a sama etykieta „lewica" nie przyciągała wyborców, kojarzyła się z *ancient regime* i zaczynała funkcjonować nawet jako epitet („lewak", „lewactwo" itp.).. Narracja polityczna przesuwała się w naszym kraju coraz bardziej na prawo, zwłaszcza w drugiej dekadzie XXI wieku. Dodatkowo, młodzi „kulturowi" i starzy „ekonomiczni" zwolennicy lewicy mówili różnymi językami i mieli różne polityczne agendy. Z tych powodów polscy anarchiści próbowali tożsamościowo identyfikować się poza klasycznym podziałem na lewicę i prawicę, poza sferą polityczności, bardziej koncentrując się na identyfikacjach (sub)kulturowych. Takie podejście sprzyjało izolacji na scenie politycznej, odmowie współpracy z instytucjami państwa i pielęgnowaniu ortodoksji ideowej, a zatem pozbawiało wpływu na życie publiczne. Autor w zakończeniu zauważa jednak zmiany w podejściu aktywistów do życia publicznego między innymi przez podjęcie działań propracowniczych i prolokatorskich. Tekst ten chyba w najpełniejszym stopniu przedstawia główne tezy Autora.

2. *Radical Urban Movements in Poland – the case of squatting,* razem z Dominika V.Polanska, w; Miscellanea Anthropologica et Sociologica 2016, 17 (1), 14 stron

Autorzy analizują polskie ruchy miejskie jako szczególny przypadek ruchów społecznych. Badanie opiera się na 40 wywiadach przeprowadzanych w latach 2008-13 w Poznaniu i w Warszawie z aktywistami tych ruchów. Analiza poprzedzona jest prezentacją historii *squattingu* (USA, XIX wiek), opisem różnych jego form (życiowa konieczność czy działanie polityczno-kulturowe), stopnia otwartości (aktywność kulturalna dla wszystkich czy tylko dla samych *squattersów*), przyjęciem koncepcji „radykalizmu" jako przeciwieństwa „umiarkowania" w 4 wymiarach (struktura, ideologia, taktyka, metody komunikowania się. Kolejna część to krótka prezentacja *squattingu* oraz sytuacji mieszkaniowej w Polsce w drugiej dekadzie XXI w. . Następny fragment tego artykułu to opis ruchu lokatorskich i relacji między obu tymi ruchami. Podobnie jak w tekście nr 1 autorzy odwołują się do koncepcji struktur politycznych możliwości jako ramy działania ruchów społecznych. Autorzy opisują też najważniejsze ruchy skłoterskie Warszawy i Poznania i ich kontakty z ruchami lokatorskimi. Pokazują odmienne bazy społeczne obu ruchów i metody działań, a także różnice we współpracy obu ruchów pomiędzy wymienionymi miastami. Pokazują też, jako własny i ważny wniosek, że nadmierna koncentracja na kulturowo-politycznej tożsamości ruchu ogranicza jego możliwości „koalicyjne" oraz zmniejsza skuteczność działania. Wskazują także na znaczenie sieci osobistych kontaktów w budowaniu szerszych koalicji. W konkluzji pokazują, że współpraca między bardziej umiarkowanymi ruchami lokatorskimi a bardziej radykalnymi ruchami skłoterskimi zwiększa skuteczność i publiczną „widzialność" działań obu ruchów. Zwracają przy tym uwagę na odmienność obu miast: w Warszawie ruchy lokatorskie mają większy wybór koalicjantów, podczas gdy w Poznaniu skazani są bardziej na współpracę z „anarchistycznymi" skłotersami.

3. *Right-to-the-city movements in Poland: a new opening for grassroots mobilizations?*, razem z Mansem Lundstedtem, w: Social Movements in Central and Eastern Europe. A renewal of protests and democracy, 2016, 13 stron

Artykuł (rozdział) rozpoczyna się od bardzo zwięzłego omówienia problematyki ruchów społecznych w Europie Środkowej i Wschodniej i ich słabości w porównaniu z Europą Zachodnią. W nawiązaniu do typologii Ondreja Cisafa autorzy wyróżniają 4 formy obywatelskiego aktywizmu: 1. aktywizm uczestniczący (konwencjonalne metody jak udział w wyborach, podpisywanie petycji itp.), aktywizm transakcyjny (polegający na wymianie zasobów, informacji, know-how) 3. aktywizm grup radykalnych (opierający się na akcjach bezpośrednich, protestach) 4. obywatelska samoorganizacja (spontaniczne nie zorganizowane działania mieszkańców). Autorzy podkreślają charakterystyczne dla europejskich krajów postkomunistycznych cechy obywatelskiej aktywności, takie jak niski poziom mobilizacji

społecznej, wielkomiejski charakter, koncentrację na kwestiach lokalnych, profesjonalizację aktywizmu jako „trzeciego sektora" itd. Wskazują, że ruchy „prawo do miasta" próbują przezwyciężyć te ograniczenia. Pokazują ten ruch, w ślad za anarchizującymi socjologami (Jarek Urbański) jako „burżuazyjny", bo identyfikujący się z „mieszkańcami" raczej niż z „lokatorami" czy „pracownikami". Autorzy pokazują również historię ruchów miejskich oraz ich formy instytucjonalne, łącznie z Kongresem Ruchów Miejskich. Pierwszym dokładniej opisywanym przez autorów przypadkiem jest sprzeciw ruchów miejskich w Krakowie przeciwko udziałowi miasta w UEFA EURO 2012 i planom organizacji w nim igrzysk olimpijskich w 2022 roku. Niewielka grupa aktywistów Kraków Przeciw Igrzyskom plany te zatrzymała. Zdaniem autorów sukces osiągniętą dzięki dobremu zakorzenieniu w lokalnej społeczności, unikaniu w komunikacji lewicowej frazeologii czy antykapitalistycznej konceptualizacji (np. Davida Harveya) oraz konkretnemu celowi, który zamierzano osiągnąć. Ten rodzaj działań zaliczyli do aktywizmu transakcyjnego, w którym poziom lokalny i centralny (Kongres Ruchów Miejskich) dokonują wymiany zasobów. Drugi opisywany przez nich przypadek to udział ruch miejskich w wyborach lokalnych. Pionierski z tej perspektywy Ruch My-Poznaniacy w wyborach lokalnych w 2010 roku, zakończył się względnym sukcesem (9,32% głosów, za mało, żeby uzyskać mandat) radnego. Inne ruchy miejskie wprowadziły jednak 4 lata później wprowadziły swoich radnych (Gorzów- 7, Toruń-4, Warszawa-7). Kolejnym sukcesem było zwycięstwo dwóch prezydentów wpieranych przez ruchy miejskie (Poznań, Słupsk). W konkluzjach autorzy zwracają uwagę, że udział w wyborach wzbudził wśród uczestników wiele kontrowersji, w pewnym sensie doprowadził do zaniku ruchów miejskich, natomiast wybrani radni, nie zawsze potem lojalni wobec ruchów miejskich wprowadzili do miejskiej polityki sporo elementów programowych.

4. *The transformative power of cooperation beetwen social movement: Squatting and tenants' movements in Poland*, razem z Dominika V. Polanska , w: City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action,, Routledge, 2015, 22 strony

Autorzy opisują działania dwóch ruchów społecznych w Polsce w latach 90-tych i 2000-cznych: ruchu s*kłotersów* i ruchu lokatorskiego. Pokazują różnice pomiędzy oboma. (ideologiczne, strukturalne). Pokazują ruch lokatorski jako ruch umiarkowany, mieszczący się w ramach systemu politycznego łączący elementy ruchu transakcyjnego i aktywizmu samopomocowego, a ruch skłoterski jako niezależny, ideologiczny, lajfstajlowy, nielegalny i odwołujący się do działań bezpośrednich. Pokazują, że oba te tak różne ruchy zmuszone są czasami do współpracy. Celem autorów jest pokazanie, w jakich warunkach do takiego współdziałania dochodzi, jakie przyjmuje strategie oraz jakie występują pod tym względem

różnice pomiędzy dwoma miastami, które były przedmiotem badań (Warszawa, Poznań). Materiałem empirycznym było 50 wywiadów (30 w Warszawie, 2013, 20 w Poznaniu, 2008-13) z aktywistami. Wywiady trwały nie mniej niż 45 minut. Rozmówcami byli skłotersi (młodzi, 20, 30 latki) oraz działacze lokatorscy (starsi, 50,60 latki). Następnie autorzy opisują historię skłotingu w USA, Europie Zachodniej oraz Europie Środkowej. Pokazują polską specyfikę na tle innych krajów regionu (długa tradycja poznańskiego Rozbratu, 1994). Ramami interpretacyjnymi czynią koncepcję struktury politycznych możliwości. W tekście pokazują, że dominacja ideologii w ruchu nie sprzyja zawieraniu koalicji, a o współpracy nie decydują czynniki racjonalne. Kolejny element tekstu to opis sytuacji mieszkaniowej w Polsce. Następnie autorzy porównują dwa przypadki: dominacja jednego centrum skłotingu (Poznań) oraz dynamiczne środowisko aktywistów (Warszawa). Uzupełnieniem tekstu są fotografie skłotów oraz ich lokalizacja na planie miast. Kolejna, również już znana z tekstu nr 2 część to porównanie współdziałania ruchów lokatorskich i ruchów skłoterskich w obu tych miastach. Pokazują, że współpraca tak różnych ruchów zwiększa skuteczność ich działań, podobnie jak pragmatyzm przeciwstawiony dbaniu o ideologiczną tożsamość. Stwierdzają także, że aktywność obu ruchów przeczy pesymistycznej tezie o słabości społeczeństwa obywatelskiego w krajach post-komunistycznych. Tym bardziej, że oba te ruchy mają charakter oddolny i nie są sponsorowane z zagranicy.

5. *Always against the state? An analysis of Polish and Swedish radical-left libertian activists' interaction with institionalized* politics, razem Magnusem z Wennerhagiem, w: Participazione e Conflitto, 2015, 30 stron

Autorzy rozpoczynają artykuł od wyjaśnienia pojęcia „radykalne lewicowo-libertariańskie ruchy". Zaliczają do nich te ruchy społeczne, które działają w ramach społeczeństwa obywatelskiego poza strukturami instytucjonalnymi. W tekście deklarują opisanie jakie te antysystemowe odrzucające instytucje państwa ruchy przyjmują strategie polityczne realizacji swoich celów. Przedmiotem porównania są ruchy radykalnej lewicy libertariańskiej (anarchiści, anarcho-syndykaliści, autonomiści) wyrosłe zarówno ze „starych" pracowniczych ruchów społecznych jak i z „nowych" w Polsce i w Szwecji. Pokazują także, że ruchy te w przeciwieństwie do innych ruchów społecznych nie były analizowane jako ruchy działające racjonalnie w celu wywarcia politycznych zmian, lecz raczej jako ruchy nie dążące do zmian politycznych samych w sobie w ramach systemu. Były zatem traktowane jako „odstępstwo" (dewiant case). W przeciwieństwie do poprzedników, autorzy stawiają sobie za cel zbadanie czy faktycznie ruchy te nie wchodzą w żadne interakcje z instytucjami państwa. Kolejny fragment artykułu poświęcony jest historii tych ruchów w Polsce i w Szwecji (początki XX

wieku) i powrotowi anarchizmu na scenę w latach 80-tych XX wieku jako ruchu kontrkulturowego związanego z punkrockiem. Pokazuje także różnice pomiędzy obu społeczeństwami (np. w Polsce brak „autonomistów", odwołanie raczej do tradycji XIX w. itp.). Opisują także „polityczne możliwości" rozwoju tych ruchów w obu krajach wynikające chociażby z oczywistych różnic (PRL, socjaldemokratyczna Szwecja). Podstawą empiryczną artykułu są wywiady. W Polsce przeprowadzono je w 2013 roku (8 IDI, 4FGI), w Szwecji w 2008-11 (10 IDI, 6 FGI). Dodatkowo analizie poddano treści pochodzące z mediów będących w dyspozycji tych ruchów. Pokazują różnorodność strategii w Polsce (akcja „Bojkot wyborów" parlamentarnych w 1991 vs udział w wyborach lokalnych w 2014) i w Szwecji. Badacze opisują strategie przyjęte przez ruchy radykalnej lewicy w następujących sferach: odziaływanie na wybory, oddziaływanie na polityków urzędników, oddziaływanie na opinię publiczną (np. „budżet obywatelski"), hasło „Miasto to nie firma"), współdziałanie z innymi ruchami i partiami politycznymi oraz nacisk na „akcję bezpośrednią". . Pokazują większą niechęć do współpracy, zwłaszcza z partiami politycznymi w Polsce (strategia „no logo"), a także konflikty w obu krajach między ruchami a partiami. Badanie wykazało, że ruchy te w obu krajach są antysystemowe, choć w Szwecji nieco bardziej pragmatyczne i bardziej optymistycznie nastawione do perspektyw współpracy. Motywacje posługiwania się „akcją bezpośrednią" są w obu środowiskach odmienne (bardziej pragmatyczne w Szwecji). Ruchy szwedzkie są bardziej skłonne do współpracy i udziału w polityce instytucjonalnej. Ruchy w Polsce ze względu na PRL nie obnoszą się ze swoją lewicowością. Ruchy szwedzkie widzą więcej „politycznych możliwości" oraz widzą bardziej optymistycznie swoje możliwości politycznego wpływu raz oddziaływania na szerszą opinię publiczną. Polscy aktywiście na ogół ograniczają się do poziomu lokalnego. Zdaniem autorów, badanie pokazało, że wbrew własnym deklaracjom oraz opinii panującej także wśród badaczy ruchów społecznych, radykalne ruchu lewicy libertariańskiej podejmują w obu krajach próby wpływania na struktury polityczne.

6. *'Sometimes anti-Social, Always Anti-Fascist' i Interplay Beetwen Moderate and Radical Actors in the Polish Anti-Rascist and Anti-Fascist* Movements, w: Studia Socjologiczne, 242 (3), 2021, 19 stron

Celem artykułu jest opisanie „podziału pracy" między umiarkowanym a radyklanym nurtem ruchu antyfaszystowskiego w czasie narastającej radykalizacji polskiej polityki pod rządami PiS. Podstawą empiryczną artykułu jest 21 wywiadów (1-4 h) z aktywistami. Uzupełnieniem jest analiza dyskursu w czasopismach anarchistycznych (Lepszy Świat, Alerta Antifascista). W ujęciu autora, ruch antyfaszystowski jest odłamem ruchu antyrasistowskiego, która to samoidentyfikacja w przypadku polskiego ruchu jest rzadko używana. Ramy teoretyczne

analizy wyznaczają dwie koncepcje: „struktur możliwości politycznych" oraz „struktur możliwości narracyjnych". Patrząc z tej perspektywy stwierdza, że struktura politycznych możliwości po 2015 roku ograniczała pluralizm polityczny, w szczególności zaś możliwości polityczne lewicy wspierając ugrupowania prawicowe. Dawało to dodatkowe pole działania ruchom radykalnej lewicy. Także struktura możliwości narracyjnych działała w podobnym kierunku, ograniczając dyskurs lewicowy, Jednocześnie w nowej rzeczywistości konflikt między „faszystami" a „antyfaszystami" przestał nosić jak wcześniej znamiona „wojny subkultur". Autor zajmuje się także tym, jak aktywiści postrzegają obie struktury możliwości. Opisuje różne koncepcje współzależności między ruchami radykalnymi a ruchami umiarkowanymi oraz ewentualnych korzyści ze współdziałania. Konceptualizuje „radykalizm" (agenda, repertuar, tożsamość, samoidentyfikacja). Pokazuje zarówno narodziny neo-faszyzmu jak i antyfaszyzmu (RóbReggae, RAAF, ANF) w Polsce w latach 80-tych oraz rozwój ngo'sów antyfaszystowskich nurtu umiarkowanego (Nigdy Więcej, Otwarta Rzeczpospolita, AI) i radykalnego (Anitfa), na początku transformacji oraz ruchów powstałych już po 2015 roku (Obywatele rP, Studenckie Komitety Antyfaszystowskie). Zwraca uwagę, że te nowe ruchy nawiązują do ruchów lewicy libertariańskiej lecz raczej do opozycji lat 70-tych i 90-tych, do Strajku Kobiet itd. Pokazuje także rolę przyjętego ustawodawstwa o symetryzmie „dwóch totalitaryzmów" oraz wsparcie państwa dla ruchów radykalnego nacjonalizmu. Zwraca także uwagę, że „radykalizm" ruchów antyfaszystowskich ma bardziej charakter wizerunkowy, wynikający z przypiętej im „etykiety" niż faktyczny. Niemniej, ruch ten jest dyskryminowany przez państwo, media i policję. W zakończeniu wskazuje na postępującą radykalizację ruchów antyfaszystowskim o charakterze umiarkowanym oraz na wprowadzenie kwestii antyfaszyzmu do debaty publicznej.

7. *Mapping the field of turbulent changes around the issue of migration in Poland,* w: Inreesections. East European Journal of Society and Politics, 79(2), 2021, 4 strony

Autor opisuje problem upolitycznienia kwestii migracji w kampanii wyborczej 2015 roku oraz ograniczanie przez rząd PiS regulacji antyrasistowskich. Pokazuje także opór przeciwko tej polityce na poziomie lokalnych i ogólnokrajowym, w tym gdański model integracji imigrantów. Przedstawia także napięcia między ngo'sami a radykalnymi aktywistami oraz niechęć do współpracy z „radykałami" także ze strony polityków. Wskazuje na trzy nowe zjawiska: instrumentalizację antyrasizmu przez partie polityczne, współpracę na poziomie lokalnym opozycyjnych polityków i społeczeństwa obywatelskiego i ruchów umiarkowanych i radykalnych oraz przenikanie się ich agend.

8. *The Dynamics of the Antifascist Movement in the Context of Illiberal democracy in Poland,* wspólnie z Piotrem Kocybą, w: Participazione e Conflicto, 17(1), 2024, 16 stron

Autorzy opisują powstanie ruchu antyfaszystowskiego w Polsce wymierzonego w pojawiający się w przestrzeni publicznej w drugiej połowie lat 80-tych antyfaszyzm. Pokazują także, jak po 2015 roku pojawiły się korzystne warunki polityczne dla ruchów skrajnej prawicy. Reakcją na tą politykę było wprowadzenie problematyki antyfaszyzmu do głównego nurtu polskiej polityki. Kwestia ta przestała być „wojną subkultur". Empiryczną podstawą tekstu są badania ankietowe przeprowadzone w trakcie antyfaszystowskiego protestu na ulicach Warszawy 11 listopada 2021 przez 19 ankieterów (*response rate*: 219:741, 30%) oraz 21 wywiadów pogłębionych. Ramę teoretyczną, jak w większości poprzednich przypadków wyznaczała teoria struktury politycznych możliwości oraz teoria struktury możliwości dyskursywnych. Ważnym elementem była też percepcja przez uczestników obu tych struktur. Zmiany struktury politycznych możliwości autorzy opisują odwołując się do znanej koncepcji Zakarri „nieliberalnej demokracji". Autorzy pokazują jak zmiany tej struktury doprowadziły do zmiany struktury dyskursywnej. Miejsce „skina" zajęło „faszystowskie państwo", a „walkę z użyciem przemocy" kontestacja. Antyfaszyzm stał się bardziej „widzialny" na ulicach (ORP, Strajk Kobiet itd.) i bardziej słyszalny w debacie publicznej. Jednocześnie nawet w mniejszych miejscowościach pojawiały się grupki antyfaszystów (np. Antyfaszystowski Konin). W artykule przedstawiają także wyniki ulicznej ankiety (powody udziału w proteście, żądania, kto jest winny. W konkluzji stwierdzają, że polityka rządu PiS próbującego realizować w Polsce wizję „nieliberalnej demokracji" doprowadziła do istotnej zmiany polityczno-kulturowej: konflikt społeczny „antyfaszyści" vs „faszyści" przestał być konfliktem marginalnych subkultur (punków vs skinów), a stał się konfliktem politycznym, który objął swoim zasięgiem także ugrupowania i zwolenników liberalnej demokracji, wiele władz samorządowych itp..

Na zakończenie tej części recenzji przejdę do **autoreferatu** dr Piotrowskiego. Za trzy najważniejsze pytania badawcze, które stawiał sobie w omawianych artykułach uznaje trzy.

- Po pierwsze, jak funkcjonują radykalne ruchy lewicowo-wolnościowe w niesprzyjającym kontekście polityczno-ideowym?
- Po drugie, jaka jest dynamika wewnętrzna tych ruchów, a w szczególności zdolność tworzenia przez nie koalicji ?
- Po trzecie, czy etykieta „radykalizmu" spełnia jakąś funkcję?

Dodać należy, że na tak postawione pytania badawcze odpowiada w niemal każdym z przedstawionych artykułów (szczegóły w omówieniu poszczególnych tekstów).
W autoreferacie Autor „podlicza" przeprowadzone wywiady (IDI, FGI) na użytek artykułów zaprezentowanych do oceny ustalając ich liczbę na „ponad 200". Podkreśla także, że ważnym elementem badania była obserwacja uczestnicząca i *action research*, a także badania ilościowe przeprowadzane w trakcie protestów. Dodaje że respondentów ze środowisk aktywistycznych dobierał metodą kuli śniegowej, że Deklaruje także zastosowanie podejścia strukturalnego (struktury możliwości politycznych i struktury możliwości dyskursywnych) oraz krytycznej analizy dyskursu . Również ten aspekt obecny jest prawie w każdym z przedstawionych tekstów.

Dodam jeszcze, że jako długoletni obserwator, medialny komentator, a czasami także badacz i uczestnik poznańskiego społeczeństwa obywatelskiego (które w recenzowanych artykułach jest mocno wyeksponowane) od 1980 roku mogę potwierdzić wiele opisywanych przez dr Piotrowskiego wydarzeń oraz trafność wielu jego spostrzeżeń i interpretacji.

Konkluzja:

Zgodnie z ustawą kandydat do stopnia doktora habilitowanego musi spełniać następujące warunki:

„1.2.1 Przesłanki warunkujące nadanie stopnia doktora habilitowanego. Warunki nadania stopnia doktora habilitowanego zostały unormowane w art. 219 p.s.w.n. Zgodnie z tym przepisem stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: 9 a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; Przesłanka 1. 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej."

Habilitant spełnia oczywiście przesłankę 1 legitymując się dyplomem doktorskim renomowanej europejskiej uczelni otrzymanym za dysertację pisaną pod kierunkiem jednej z najważniejszych badaczek ruchów społecznych w Europie i na świecie.

Spełnia również przesłankę 2 w wersji b. Przez kilkanaście lat działalności naukowej Habilitant stał się jednym z czołowych badaczy ruchów społecznych w naszym kraju. Ta ważna problematyka jest niełatwa do badania ze względu na amorficzny, mało zinstytucjonalizowany charakter tych ruchów, ich zróżnicowaną dynamikę (okresy wzmożenia i okresy ciszy), obawy ich uczestników przed inwigilacją czy represjami i niewielką obecność w dominującym dyskursie. O ile „Solidarność" fascynowała całe pokolenie polskich i zagranicznych socjologów i politologów to późniejsze ruchy w naszym kraju, poza ruchami feministycznymi (zwłaszcza protestami przeciwko drastycznemu prawu aborcyjnemu) i ruchami LGBTQ+ nie cieszyły się szczególnym zainteresowaniem badaczy. **Dr Piotrowski koncentruje się w swoich badaniach na obywatelskiej (i badawczej) „niszy" jaką są radykalne ruchy lewicowe w Polsce i innych krajach Europy Środkowej. Zgodnie ze stanowiskiem nurtów krytycznych w naukach społecznych badanie takich niszowych działań jest bardzo istotne, ponieważ są one często „zapowiedzią" nadchodzących zmian społecznych, politycznych, kulturowych. Ich opis, diagnoza kondycji tych ruchów oraz uwarunkowań strukturalnych (system polityczny, dominujące dyskursy) w jakich funkcjonują w społeczeństwach, w których współczesna lewica ze względu na pamięć historyczną jest obecnie jeszcze słabsza niż w krajach Europy Zachodniej i Północnej jest oryginalnym wkładem dr Grzegorza Piotrowskiego w globalne nauki społeczne.**

Habilitant spełnia w moim głębokim przekonaniu przesłankę 3 w stopniu zdecydowanie ponadprzeciętnym. Od lat radzi sobie bardzo dobrze w światowym obiegu naukowym uczestnicząc w wielu projektach, konferencjach, publikując i redagując teksty, wygłaszając wykłady jako pracownik Europejskiego Centrum Solidarności i Instytutu Socjologii Uniwersytetu Gdańskiego oraz jako stypendysta licznych uczelni zagranicznych. Dodać należy, że Habilitant w swoich tekstach formułuje w oparciu o przeprowadzone badania pewne porady dla tych ruchów (np. rezygnacja z ideologicznej „czystości" ułatwia współpracę z innymi ruchami i zwiększa skuteczność działań).

Mam nadzieję, że po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego będzie mógł skoncentrować się na obszernej monografii (w języku polskim i angielskim) poświęconej polskim ruchom społecznym lat 1989-2026 (a przynajmniej ich lewicowej „flance", by odwołać się do pojęcia, którym w swoich tekstach często się posługuje.) Taka synteza mogłaby uwzględniać zwłaszcza rolę, jaką różne liberalne, lewicowe, emancypacyjne,

prawnoczłowiecze itp. ruchy społeczne odgrywały w poszczególnych etapach ewolucji systemu politycznego III Rzeczypospolitej.

Podsumowując stwierdzam, iż przedstawiona do oceny aktywność naukowa oraz dorobek naukowy Habilitanta spełnia moim zdaniem wymagania wobec osób ubiegających się o przyznanie stopnia doktora habilitowanego, które są stawiane przez Ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym. Dlatego wnioskuję o dopuszczenie dr Grzegorza Piotrowskiego do kolejnych etapów postępowania habilitacyjnego.

Krzysztof Podemski

